

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРАВНИЧИХ ДИСЦИПЛІН БАКАЛАВРАМ, МАГІСТРАМ, АСПІРАНТАМ ХХІ СТОЛІТТЯ МАЄ ОПИРАТИСЯ НА ЦІННОСТІ

Кельман М. С.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Кельман Р. М.

*аспірант кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

На порозі ХХІ століття перед професорсько-викладацьким складом стоїть завдання, підготувати науковця нового типу. Хоч добре усвідомлюємо, що немає рецепту, як стати хорошим науковцем. Таких приписів не існує. Адже кожна наука має свої особливості. Є скажімо науки такі як математика, фізика – це постійна конкуренція, адже щоб бути першим потрібно постійно конкурувати. Тому видається найперше завдання донести до аспірантів те, щоб вони у своїх майбутніх дисертаціях не дотримувалися принципу об'єктивності. Чому ми схильні до такої думки, а тому, що це абсолютна дурниця і в це ніхто не вірить. Хтось займає одну позицію, хтось іншу, а об'єктивність, як правило, знаходиться десь між ними. Така об'єктивність, на нашу думку, не завжди є об'єктивною. Хороший дослідник свідомий у своїй суб'єктивності і легко в цьому зізнається.

Ще одне завдання, яке стоїть перед викладацьким складом, наголошувати аспірантам на тому, що писати слід щодня, якщо ти пишеш то тримаєш себе в формі. Писання як говорив один філософ, це підхід до снаряду, але не сам снаряд.

Ярослав Грицак стверджує, що є два типи науковців: гусениця і метелик. Гусениця – це такий тип, який бачить лише те, що лежить під носом. До прикладу піти в архів, знайти документ і тішитися тим, що ти великий науковець, бо в тебе є документ. Метелик – бачить ширшу картину, вільно літає від однієї теми до іншої і не боїться експериментувати.

Наступне завдання, або декілька правил, по-перше, аспіранти, як майбутні викладачі мають знати, якщо студентів не можна навчити, то

їх треба любити. Якщо ти їх любиш, то вони відповідають тобі взаємністю; по – друге, хороший викладач має вміти жартувати, знати притчі, вірші, влучні вислови тощо; по – третє, пам'ятати, що відчуття поразки є важливим елементом наукової кар'єри; по – п'яте, перед тим, як аналізувати проблеми у сфері українського права, потрібно зрозуміти проблеми глобальні.

У своїх лекціях, я насамперед наголошую на тому, що сьогодні наука у занепаді. І тому у ній наплодилося багато аморальних типів, які в каламутній воді випливали на поверхню. Ось вони топчуть і пригноблюють науку, оскільки відчують у ній загрозу.

Тому, завдання, обов'язок майбутнього ученого – намагатися провіщати владу, відкривати їй очі, інколи ціною власної шкіри, навіть тоді коли систему змінити неможливо.

Як говорить мій вчитель М. І. Козюбра: «.. потрібно знати ціну сміливості».

Ну скажімо, я не сприймаю систему тестів, і про це не боюся говорити відкрито на будь-якому заході. Це система, у якій щоб стати успішним студентом достатньо опанувати набором формальних знань і стандартних методів. Там немає місця розумінню та творчому мисленню. У реальній науці так не буває.

Ми глибоко переконані, що у креативній, сучасній юриспруденції, важливо навчитися формулювати проблеми, глибоко розуміти суть процесів та мислити нелінійно. І проблема не в тому, чи прийде справжній талановитий відбір, а в тому що при натаскуванні на тести свідомість людини змінюється – відбувається переповнення знаннями, а зачатки самостійного мислення і природного прагнення до розуміння атрофуються. Їх розвиток потребує значних зусиль, а в цій системі вони просто не потрібні.

Адже завдання освіти – виховання розуміння, а не засвоєння знань. Памятаймо слова великого психолога Олексія Леонт'єва: « Надлишок інформації веде до зубожіння душі»

Основна мета лектора – спонукати студентів до мислення, а навчальний заклад не повинен бути інституцією підготовки робочих місць. Викладачам натхнення слід шукати у системі освіти (нетрадиційність, інноваційність, креативність).

Навчання – це насамперед експерименти і практичність. Вміння започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати послідовний процес ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності. Вміло кваліфікувати явища і події у галузі права, а також розуміти характер процесів, що відбуваються у правовій системі держави та здатність методологічного осмислення і творчого пошуку шляхів вирішення актуальних світоглядних та прикладних

проблем – юридичної науки і практики. Розуміння проблем формування національної правової системи України та її адаптації до європейського права; співвідношення й взаємодії національного та міжнародного права.

Здатність переосмислити, критично аналізувати цілісні знання професійної практики та наукової літератури за спеціальністю. Володіти навичками для розв'язання проблем у сфері професійної діяльності, розширення та переоцінити вже існуючі знання і професійної практики, оцінювати нові комплексні ідеї. Здатність планувати, реалізовувати та коригувати послідовний процес експертних знань.

Лекторам слід звертати увагу на приклади правничої ганьби, які є безконечними, але всі вони матимуть одну «мораль»: цілковите потоптання цінностей. Ті два феномени: «правосуддя» і «справедливість», які в англійській мові покриваються одним поняттям justice, – у нашій практиці були розведені одне від одного на тисячі світлових років.

Ми маємо усвідомити, що наша мета – готувати юристів із ціннісним світоглядом, який формуватиметься на основі глибокого вивчення та розуміння професійної етики правника, верховенства права та прав людини. Розуміння правничої професії як інструменту для досягнення спільного блага. Для нас важливо, щоб люди, які приходять у професію, мали не тільки потужну теоретичну базу юридичних знань, а й етичний і ціннісний фундамент.

Отже, досить давати в Україні начебто добрий фаховий вишкіл без твердої ціннісної основи і цим самим виховувати лише вправних фальсифікаторів права, які утверджували в країні верховенство сваволі. Лише спираючись на два крила – високий професіоналізм і вірність цінностям – зможе птах добротної правничої освіти в Україні злетіти і впевнено ширяти у висотах. Лише так зможемо відновити в суспільстві справедливий лад, бо «так говорить Господь: Чиніть правосуддя та правду, і рятуйте грабованого від руки гнобителя, чужинця ж, сироту та вдову не гнобьте...» (Єр. 22:3).

Проте виховати в Україні правників, які матимуть мужність не скоритися «телефонному праву» й волонтаризмові власть імущих, – це лише половина справи. Так, відповідальність за дотримання верховенства права лежить передусім на органах державної влади. Проте мусимо відшукати пояснення, чому в Україні міняються уряди, але незмінною залишається практика «вибіркового правосуддя» й «політичної доцільності», нестерпної корупції та використання інструментів правосуддя задля зведення політичних поракунків? Винятки, звичайно ж, є, але вони лише підтверджують правило.

Відповідь на це одна: зісутість влади – це лише екстракт тієї зісутості, що гніздиться в самому народові. Бо саме в його

ментальності після тривалого більшовицького безправ'я панує не принцип верховенства права, однакового для всіх, а звичка «долати суворість законів необов'язковістю їх виконання». Саме в ньому панує викривлене почуття справедливості, яке часто розминається з принципом законності.

Усім, кому такий висновок видається хибним, я пропоную придивитися до того, як у наших електричках чи трамваях народ протестує, коли контролер домагається від студентів-«зайців» оплати квитків. «Та чого ти пристав до них? Хіба не розумієш, що вони молоді і без грошей?» – ось так ми розуміємо справедливість. Проте така сценка є немислимою, скажімо, в Німеччині. Або ж чи не залишають наші люди на своїх місцях у трамваях квитки зі слідами компостера, щоб ними могли скористатися інші? Чи не обурюємося ми, скажімо, коли хтось зателефонує в поліцію, якщо побачить, що якийсь водій, хильнувши в ресторані чи деінде, сідає за кермо?

Ці приклади можна множити безконечно, і всі вони засвідчують одне: верховенство права не увійшло ще в наші уми та серця. Проте Українська Хартія вільної людини стверджує: «Демократія... існує лише там, де є переважна більшість людей, здатних її захищати і водночас їй підпорядковуватися». Наші революції показали, що в першому ми можемо бути сильними, тоді як у другому – слабкі.

Принцип рівності всіх перед законом означає не лише формулу «Бандитам – тюрми!». Це також і подолання тих згаданих вище радянських звичок, які вперто сидять у нас самих, як-от: «усі рівні, але є й найрівніші». Іншими словами, верховенство права – це також і стан нашої правової свідомості, стан нашої душі.

Тому й не дасть бажаного результату механічне запозичення правників з-поза України. Альтернатива нинішній деградації правової системи має визріти всередині нашого суспільства, бо лише тоді вона матиме імунітет до питомо українських слабинок і стереотипів.

Отож справжні зміни в суспільстві починаються з духовної трансформації людей – і цей висновок стосується сфери права також. Можна запозичити чудові моделі парламентаризму, судової системи й демократії, але якщо люди в цій державі деградуєть духовно – ті моделі не спрацюють.

Відтак правнича освіта, оперта на цінності, має охопити не лише студентів правничих факультетів, а все наше суспільство, доповнившись освітою громадянською. І щасливим є те суспільство, в якому підприємці не послуговуються негідними «правниками» задля зловживання законом, а навпаки – солідаризуються у підтримуванні тих поки що рідкісних осередків утвердження верховенства права, зокрема

закладів ціннісної правничої освіти, які вже з'являються у втомленій від кривосуддя країні.

Ніхто краще за правників не знає, що здорові сили серед них усюди є, бо не одному вже бувало гидко брати участь у якихось ганебних «оборудках». Тому головна проблема – не стільки брак чесних людей, скільки брак солідарності поміж ними. Отож солідарності корупційної змови слід протиставити солідарність поміж чесними правниками, які спільно творитимуть ланцюжки обстоювання професійної етики, а відтак і сприятимуть оздоровленню правової системи загалом. І правова освіта, оперта на цінності, може відіграти в цьому вирішальну роль.

Література:

1. Критерії оцінки дотримання верховенства права в Україні. За заг. ред. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В. Венгер, А. Заєць, Є. Зверєв, М. Козюбра, Ю. Матвеева, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2019. 141 с.

2. Кельман М. Методологічні засади юридичної науки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки* Т.7. № 1, 2020.(1) С. 37– 43.

3. Кельман М.С., Коваль І.М., Кельман Р. До питання, чи справді державні суверенітети втрачають свою ментальність. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки* Т. 7. № 1, 2020.(1). С. 48-54.

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ НАУКИ: СПІВВІДНОШЕННЯ

Комаренко Г. Р.

студентка 1 курсу

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Самостійність будь-якої науки визначається наявністю предмета та методології. Предмет та об'єкт дослідження мають важливе значення для будь-якої науки, в тому числі і юридичної, до якої належить і теорія права. Ці категорії надають можливість окреслити коло відносин та явищ, які досліджуються та вивчаються теорією права. Кожна з них має самостійне значення, характеризується системою ознак та властивостей. Об'єкт теоретично-юридичної науки складають держава і право як